

อดีตในปัจจุบันกับการสร้างสรรค์แนวทางการพัฒนาสังคม

The Past in the Present and the Creation of Social Development Guidelines

ชาตรี สุขสบาย¹

Chatree Suksabay

Received: March 04, 2024

Revised: May 08, 2024

Accepted: May 17, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาสังคมจากเรื่องการพัฒนาและวิธีแก้ไขปัญหาของสังคมในอดีต กับการพัฒนาสังคมและการแก้ไขปัญหาในปัจจุบัน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารวิชาการ บทความ ตำรา หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสารต่าง ๆ วาระการประชุมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาสังคมทั้งในระดับโลก ภูมิภาค และประเทศ รวมทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง และใช้แนวคิด ทฤษฎี มาวิเคราะห์ พบว่า การพัฒนาสังคมเริ่มมีมาตั้งแต่อดีต เนื่องด้วยการที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ดำรงชีวิตด้วยการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นสังคม แต่คำว่าพัฒนาได้ถูกนำไปใช้กันกว้างขวางมากขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจากโลกมีความบอบช้ำมากจากภาวะของสงคราม ทำให้ต้องทำการปรับปรุงแก้ไขสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ของประเทศตนให้กลับฟื้นคืนสู่สภาพเดิม แต่อุปสรรคต่อการพัฒนาในปัจจุบันและอนาคต กลายเป็นวัฏจักรหรือปัญหาในการออกนโยบายสำคัญสำหรับการพัฒนาสังคมในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาคงหนีไม่พ้นการหาวิธีเพื่อแก้ปัญหา “โง่ จน เจ็บ” รัฐบาลต่าง ๆ มุ่งเน้นไปในเรื่องของนโยบายเป็นสำคัญ เกิดการปฏิบัติที่มีความต่อเนื่องกันอย่างเป็นระบบว่าจะทำอย่างไร (The How) กระทำไปทำไม (The Why) และจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง (Change) ในทางบวกได้

¹ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย; Mahamakut Buddhist University

Corresponding author, e-mail: jati2533@gmail.com, Tel. 086-1771860

อย่างไร การพัฒนาสังคมเป็นเรื่องที่จะกระทำให้สอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ที่เป็นผลมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีความซับซ้อน

คำสำคัญ: การพัฒนาสังคม, ความยั่งยืน, เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน, การสร้างสรรค์แนวทาง, องค์การสหประชาชาติ

Abstract

This academic article aimed to study social development from the development and problem-solving methods of society in the past to the social development and problem-solving methods in the present by collecting data from academic documents, articles, textbooks, newspapers, magazines, various journals, conference agendas related to development and problem-solving of society at the global, regional and national levels, including related electronic media, and using concepts and theories to analyze. It was found that social development has been around since the past because humans were social animals who lived together in groups and societies. However, the term development has been used more widely after World War II because the world was severely damaged by war, which required the country to adjust and restore its social, economic and political conditions to their original state. But the obstacles to the current and future development have become a cycle or problem in the formulation of important policies for social development in the past decade. It was probably impossible to escape finding a way to solve the problem of "stupidity, poverty, pain". Governments have focused on policies as important. There has been continuous and systematic practice on how to do it (The How), why to do it (The Why), and how to affect positive change (Change). Social development was a matter of doing it in line with the rapid changes in the world in terms of economy, politics, society, culture, and environment, which were the results of globalization and the advancement of complex information technology.

Keywords: Social Development, Sustainability, Sustainable Development Goals, Creating Guidelines, United Nations

บทนำ

วิถีชีวิตและการปฏิบัติในสังคมมีที่มาจากที่ไปต่างสังคม ต่างวัฒนธรรมกันมาก สามารถปรากฏตัวให้เห็นโดยทั่วไป โลกทัศน์ที่กว้างไกลทำให้เรารับรู้สิ่งต่าง ๆ ในโลกกว้างมากยิ่งขึ้น แต่ในทำนองเดียวกันการนึกคิดเรื่องสังคม รวมถึงการดำเนินการศึกษาค้นคว้าในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ล้วนแต่สืบเนื่องมาจากกระแสด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อม ทำให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องประเด็นของสังคมแพร่หลายและกว้างขวางมากยิ่งขึ้น การพัฒนาสังคม คือ เรื่องที่มีความสำคัญมาอย่างยาวนาน และมีความต่อเนื่องต่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของประเทศต่าง ๆ การตื่นตัวต่อเรื่องการพัฒนาสังคมทั้งในระดับโลก และระดับประเทศ ทั้งโดยสหประชาชาติ และรัฐบาล ตลอดจนองค์การราชการทุกระดับ มีความตระหนักต่อปัญหาสังคม และการพัฒนาสังคม ปัญหาการพัฒนาเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดการขยายของปัญหาสังคม รวมทั้งความขัดแย้งด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ที่มีมิติทางสังคมที่หนักหน่วงรุนแรงขึ้น

วิถีของการพัฒนาที่สามารถนำพาสังคมไปสู่ผลสำเร็จได้ ต่างมีวิธีการหรือแนวทางที่หลากหลายที่ถูกนำเสนอเป็นเครื่องมือสำคัญ และได้นำมาใช้ในการพัฒนาสังคม มีเนื้อหาและกรอบแนวคิดรวมถึงชุดเครื่องมือใหม่ ๆ เกิดขึ้นมาหลากหลายที่นำมาใช้ในการพัฒนาสังคม เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาสังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคต และสามารถตอบสนองเผชิญต่อความท้าทายที่สำคัญที่เกิดขึ้นกับสังคมไม่ว่าจะเป็น ด้านเศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี แต่ผลของการพัฒนาที่ผ่านมาแม้ว่าจะทำให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่ปัญหาในเรื่องของความยากจน ก็ยังคงเป็นปัญหาเรื้อรังจนทำให้เกิดคำที่ว่า “รวยกระจุก จนกระจาย” แม้ว่าปัญหาช่องว่างระหว่างคนรวย คนจน จะดีขึ้น แต่ก็ดีขึ้นเพียงเล็กน้อย (ศิริไล ขยางกูร, 2019) ปัญหาเหล่านี้มีความสำคัญต่อการพัฒนา ถ้าไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง จะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาในปัจจุบันและอนาคต วัฏจักรหรือปัญหาในการออกนโยบายสำคัญในการพัฒนาสังคมในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาคงหนีไม่พ้นการหาวิธีเพื่อแก้ปัญหา “โง่ จน เจ็บ” (จิรพันธุ์ จรัสภัทรโรจน์, 2560) ซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรังที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนาน โดยคำว่า “โง่” นั้นไม่ใช่แปลว่าโง่ดักดานแต่ประการใด แต่เป็นวาทกรรมเปรียบเปรยในแง่ของการหาวิธีการแก้ปัญหาความไม่รู้ ในการพัฒนาด้านการศึกษา ในส่วนของคำว่า “จน” หมายถึงการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ และคำว่า “เจ็บ” หมายถึงการพัฒนาทางด้านระบบสาธารณสุข ซึ่งการพัฒนาทางด้านการเข้าถึงระบบการศึกษา เศรษฐกิจ ระบบสาธารณสุข

เป็นปัญหาที่ทุกประเทศต่างมีนโยบายเพื่อพัฒนา และได้มีการพัฒนามาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

จากความสำเร็จของการพัฒนาสังคมดังกล่าวข้างต้น มุ่งเน้นให้เห็นถึงความเป็นมาของ
การพัฒนา การแก้ไขปัญหาของประเทศต่าง ๆ ในระดับโลก นับตั้งแต่ยุคเริ่มแรกของการพัฒนาไม่
ว่าจะเป็นการพัฒนาสังคมภายใต้แนวคิดทันสมัย (Modernism) ตลอดจนถึงแนวคิดอุตสาหกรรม
นิยม (Industrialism) หรือแม้กระทั่งแนวคิดการพัฒนาสังคมในวิถีและมิติต่าง ๆ ล้วนทำให้เห็นว่
การพัฒนาสังคมไม่ใช่กระบวนการทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงการเปลี่ยนแปลง
ทางเทคโนโลยี ระบบนิเวศ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งในแต่ละประเทศกำลังเกิดปัญหาดังกล่าวอย่าง
มากและยังชัดเจนมากขึ้น

หลักการการพัฒนาสังคมแนวใหม่

แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเริ่มมีมาตั้งแต่อดีต เนื่องด้วยการที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคม
ที่ดำรงชีวิตด้วยการอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นสังคม จนกระทั่งถึงปัจจุบันก็ยังคงต้องมีการพัฒนากัน
อย่างไม่มีที่สิ้นสุด นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวิธีวิทยา
(Methodology) ทางการศึกษาในศาสตร์ต่าง ๆ ถูกนำเสนอเป็นเครื่องมือใหม่ ๆ ที่มีผลสำคัญต่อ
การศึกษาและการพัฒนา เช่น การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management : NPM)
ภาวะผู้นำสาธารณะแนวใหม่ (New Public Leadership) แนวคิดการจัดการภาคีสาธารณะแนว
ใหม่ (New Public Governance : NPG) ประชาสังคมแนวใหม่ (New Civil Society) การพัฒนา
สังคมตามหลักการ BCG (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.), 2562)
ได้แก่ B: Bio Economy (เศรษฐกิจชีวภาพ) C: Circular Economy (เศรษฐกิจหมุนเวียน) G:
Green Economy (เศรษฐกิจสีเขียว) มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลทั้ง 3 ด้าน ทั้งเศรษฐกิจ สังคม
และสิ่งแวดล้อม แนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) หลักการการ
พัฒนานั้นไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการเติบโตทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมของ
สังคมทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ที่มุ่งสร้างประโยชน์ต่อสาธารณะโดนส่วนรวม

หลักการการพัฒนาสังคมแนวใหม่ (Lönroth, K., et al, 2010) จำเป็นต้องมีการ
ดำเนินการที่เข้มข้นให้ความสำคัญกับการดำเนินการด้านการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเหมาะสม
ในช่วงต้น และการบังคับใช้นโยบายที่ชัดเจน มีการสร้างความเชื่อมโยงกับวาระการพัฒนาในวงกว้าง
และการส่งเสริมและเพิ่มประสิทธิภาพการติดตามตัวชี้วัดสำคัญต่อการพัฒนา เช่น การมีการ
ประเมินโครงการอย่างต่อเนื่อง และพิสูจน์ให้ได้ว่ามีความสำคัญสำหรับความเข้าใจถึงความท้าทาย

ความต้องการ และความก้าวหน้าสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาในระดับโลกอย่างไร การพัฒนาในปัจจุบันเน้นไปที่การเชื่อมโยงระหว่างการเมือง วัฒนธรรม และผลลัพธ์ของนโยบายทางสังคม (Aspalter, C., 2006) ขณะเดียวกันก็หยิบยกความสำคัญของการศึกษาเปรียบเทียบสวัสดิการสังคมและนโยบายเพื่อการพัฒนาทฤษฎีและการปฏิบัติด้านการพัฒนาสังคม เพื่อให้เกิดนโยบายประเภทหลัก ๆ ที่ชี้ให้เห็นการเปรียบเทียบสำหรับอนาคตของการพัฒนาสังคมโดยย่อ เพื่อให้เกิดการพัฒนาใหม่ ๆ ในเชิงของการเปรียบเทียบทฤษฎีให้เกิดแบบจำลองอุดมคติทั่วไป และจากนั้นจึงกำหนดประเด็นเรื่องปัจจัยอิทธิพลที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกทางวัฒนธรรมและการเมืองที่มีต่อการพัฒนาสังคม จัดอันดับความสำคัญของการพัฒนา เพื่อพัฒนาความเข้าใจและแนวทางแก้ไขปัญหาสังคมที่ในปัจจุบันได้ตัดข้ามขอบเขตของประเทศมากขึ้น

ความสำคัญของแนวทางและวิธีการของการพัฒนาสังคมดังกล่าวข้างต้น มุ่งเน้นไปในเรื่องของนโยบายเป็นสำคัญ เกิดการปฏิบัติที่มีความต่อเนื่องกันอย่างเป็นระบบว่าจะทำอย่างไร (The How) กระทำไปทำไม (The Why) และจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง (Change) ในทางบวกอย่างไร การพัฒนาสังคมต้องสามารถควบคุม (Control) ทิศทางของการเปลี่ยนแปลงได้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาและการแก้ไขปัญหา การพัฒนาสิ่งที่มีอยู่แล้วให้ดีกว่าเดิม และเกิดผลประโยชน์ร่วมกันต่อสาธารณะสูงสุด นำไปสู่สังคมที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความเสมอภาค และการเข้าถึงโอกาสต่าง ๆ

ความแตกต่างของการพัฒนาสังคมปลายยุคศตวรรษที่ 20 และต้นศตวรรษที่ 21

ช่วงระยะเวลาปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 และต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 จุดเปลี่ยนสำคัญในการศึกษาทางมานุษยวิทยา คือการที่มานุษยวิทยาในอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ผลจากการศึกษาเปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรมที่มุ่งสร้างทฤษฎีทั่วไปว่าด้วยวิวัฒนาการสังคมและวัฒนธรรมไปสู่การศึกษาพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งอย่างเจาะลึกด้วยวิธีการวิจัยภาคสนามอย่างเข้มข้น เพื่อสร้างข้อถกเถียงเปรียบเทียบกับผลจากการศึกษาพื้นที่อื่น ๆ ความเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้จากเดิมที่นักมานุษยวิทยาเป็นผู้เสนอแนวทฤษฎีและวิธีวิทยาต่าง ๆ และนักชาติพันธุ์วรรณา (ยุคตี มุกดาวิจิตร และชัชชล อัจฉนาภิทธิ, 2564) จากผู้เก็บข้อมูลรายละเอียดของวิถีชีวิตจากการทำงานภาคสนามมักเป็นคนละคนกัน ได้กลายมาเป็นคนคนเดียวกัน จนในปัจจุบันแทบจะแยกบทบาทการเป็นนักมานุษยวิทยาและชาติพันธุ์วรรณาไม่ออก ในความเป็นจริงแล้วความสนใจเฉพาะด้านของนักมานุษยวิทยาที่สนใจด้านมานุษยวิทยาประยุกต์ มักจะเน้นไปที่งานพัฒนา (Chamber, E., 1985) ซึ่งงานลักษณะนี้ มีทั้งที่เกิดขึ้นโดยขาดการเตรียมการ และในแบบที่มีการเตรียมการไว้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามพัฒนานี้เป็นจุดประกายงานประยุกต์มานุษยวิทยาเมือง ในประเด็นเกี่ยวกับปัญหา

ที่อยู่อาศัยของคนยากจน กับการพัฒนาและการวางผังเมือง ทำให้สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับทักษะและกลยุทธ์ในการทำงานเชิงนโยบายต่าง ๆ ได้ในระยะต่อมา ที่จริงความสนใจในมานุษยวิทยาประยุกต์ (Applied Anthropology) ได้ปรากฏในแวดวงมานุษยวิทยา มาไม่น้อยกว่า 100 ปี คือ ในช่วงต้นเมื่อปี ค.ศ. 1860 เจมส์ ฮันท์ (James Hunt) ผู้ก่อตั้งสมาคมมานุษยวิทยาแห่งลอนดอน (The Anthropological Society of London) ได้ใช้คำว่า “มานุษยวิทยาปฏิบัติการ” (Practical Anthropology) และในปี ค.ศ.1906 มีการให้ประกาศนียบัตรมานุษยวิทยาประยุกต์ (Applied Anthropology) ที่มหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด ประเทศอังกฤษ (Partridge, W. & Eddy, E. ,1987) ในยุคหลังงานมานุษยวิทยาประยุกต์ส่วนใหญ่ ไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนา ทั้งในแง่ของการวิจัย การวางแผน และการวิพากษ์แผนงานพัฒนาและความช่วยเหลือต่าง ๆ ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ จนได้กลายมาเป็นนักมานุษยวิทยาพัฒนาการ (Development Anthropology) ตลอดจนความแพร่หลายของวิธีการศึกษาแบบสังคมวิทยา (Sociology) ที่แทรกเข้ามาในการวิจัย การสำรวจความคิดเห็น และประชามติ วิธีการทางการวิจัยการสำรวจแบบวิชาการทางด้านสังคมวิทยา และการเกิดความแพร่หลายของบัณฑิตวิทยาลัยสาขาสังคมวิทยา มานุษยวิทยา การพัฒนาสังคม และประชากรศาสตร์ได้เกิดขึ้น โดยเฉพาะนักสังคมวิทยาพัฒนาการ และนักมานุษยวิทยาพัฒนาการ จึงทำให้ คำว่าการพัฒนาได้รับการยอมรับและนำไปใช้กันอย่างแพร่หลาย

ภายหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง คำว่าการพัฒนาได้ถูกนำไปใช้กันกว้างขวางมากขึ้น การที่ประเทศต่าง ๆ ที่ประสบปัญหาหลังจากสงคราม ทำให้ต้องทำการปรับปรุงแก้ไขสภาพทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของประเทศตนให้กลับฟื้นคืนสู่สภาพเดิม บางประเทศที่ได้รับเอกราช ให้ปกครองตนเองก็ต้องหาแนวทางและวิธีการในการพัฒนาประเทศตนเอง เพื่อให้หลุดพ้นจากการเป็นประเทศที่ด้อยพัฒนา จึงเป็นเหตุให้คำว่าพัฒนาได้มีการนำใช้อย่างแพร่หลายมากยิ่งขึ้น โดยในปี ค.ศ. 1949 ประธานาธิบดี แฮรี เอส. ทรูแมน แห่งประเทศสหรัฐอเมริกาได้เป็นผู้จุดประกายให้กับประชาคมโลก โดยมีนัยยะของการผลักดันความคิดเรื่องของการพัฒนา ซึ่งได้รับการวิเคราะห์ว่ามีความพยายามที่จะต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ เมื่อสงครามเย็นเริ่มต้นขึ้น ในขณะเดียวกัน ก็เป็นการสร้างบทบาทของสหรัฐอเมริกาในเวทีโลก ดังคำกล่าวสุนทรพจน์ของทรูแมน เมื่อวันที่ 20 มกราคม ค.ศ.1949 ซึ่งเป็นวันที่ทรูแมนเข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา คนที่ 33 และถือว่าเป็นศักราชใหม่ของโลก คือ ศักราชแห่งการพัฒนา (The Four Points) โดยได้กล่าวว่า

First, “we will continue to give unfaltering support to the United Nations and related agencies, and we will continue to search for ways to strengthen their authority and increase their effectiveness.”

Second, “we will continue our programs for world economic recovery.”

Third, “we will strengthen freedom-loving nations against the dangers of aggression.”

Fourth, “we must embark on a bold new program for making the benefits of our scientific advances and industrial progress available for the improvement and growth of underdeveloped areas.”

(Truman, H. S., 1949)

ประการแรก “เราจะให้การสนับสนุนอย่างไม่หยุดยั้งต่อสหประชาชาติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเราจะค้นหาวิธีเสริมสร้างอำนาจและเพิ่มประสิทธิภาพของสหประชาชาติต่อไป”

ประการที่สอง “เราจะดำเนินโครงการของเราต่อไปเพื่อการฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลก”

ประการที่สาม “เราจะเสริมสร้างประเทศที่รักเสรีภาพให้พ้นจากอันตรายจากการรุกราน”

ประการที่สี่ “เราต้องเริ่มโครงการใหม่ที่กล้าหาญเพื่อสร้างประโยชน์ของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมของเราเพื่อการปรับปรุงและการเติบโตของพื้นที่ด้อยพัฒนา”

จากการที่ประธานาธิบดี แฮรี เอส. ทรูแมน ได้ใช้คำว่าด้อยพัฒนาเป็นครั้งแรกนี้ ประชาชนกว่าสองพันล้านคนได้กลายเป็นคนด้อยพัฒนาขึ้นมาตามความคิดของทรูแมนในทันที ในช่วงแรก ๆ การพัฒนาไม่มีความหมายที่ชัดเจนนัก แต่เป็นการเปรียบเทียบกับสภาพของการด้อยพัฒนา (จาเมรี เชียงทอง, 2549) ซึ่งมีความหมายรวม ๆ ถึงสภาพของประเทศโลกที่สามที่มีรายได้ต่ำ สุขภาพอนามัย และการศึกษาดำ โดยได้มีการนำเสนอแนวคิดที่ว่าประเทศที่ร่ำรวยควรให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่ประเทศที่ด้อยพัฒนา สหรัฐอเมริกาซึ่งมีบทบาทสำคัญในสหประชาชาติเป็นหัวหอกสำคัญในการช่วยสร้างการพัฒนาให้แก่ประเทศด้อยพัฒนาต่าง ๆ ทั่วโลก

จากการทบทวนแนวคิดความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมพบว่า ในช่วงทศวรรษแรกแห่งการพัฒนา ค.ศ. 1960 เป็นการพัฒนาผูกโยงกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ นักเศรษฐศาสตร์นิยามการเติบโตโดยอาศัยผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (GDP) (Kuznets, S., 1971) เป็นเครื่องชี้วัด หมายถึงการให้ความสำคัญกับระดับการพัฒนาตามมูลค่าทางเศรษฐกิจ ต่อมาในช่วง ค.ศ. 1970 เริ่มมีการตระหนักถึงปัญหาสังคมที่เกิดควบคู่กับการเจริญเติบโต จึงมีการ

เชื่อมโยงประเด็นทางสังคมเข้ากับทางเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น โดยทางสหประชาชาติในฐานะที่มีบทบาทในการสร้างแนวทางที่เป็นแบบแผนเดียวกัน ได้กำหนดองค์ประกอบของการพัฒนาไว้เป็นแนวทางโดยเน้นเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน (Hanzl, M., 2007) ความเสมอภาคศักยภาพของคนและการควบคุมเป้าหมายให้ทั่วถึง แต่ในครั้งนั้นก็ไม่มีกรอบปฏิบัติที่ชัดเจน ต่อมาในช่วง ค.ศ. 1980 การถกเถียงเรื่องความหมายของการพัฒนาขยายตัวอย่างมาก แนวความคิดต่าง ๆ มีลักษณะที่สะท้อนให้เห็นความซับซ้อนในประเด็นของการพัฒนาอย่างมากโดยมีความพยายามลดปัจจัยทางเศรษฐกิจลง เช่น การกล่าวถึงความจำเป็นพื้นฐาน (Basic Minimum Needs) (Meesapya, K., 1994) การพัฒนาคน การพึ่งพาตนเอง และการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นต้น และนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1990 เป็นต้นมา เป็นการหันเข้าสู่ทางเลือกการพัฒนาแนวใหม่ (ได้นำแนวทางเสรีนิยมใหม่) มาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนา กล่าวคือไปเน้นแก้ไขในระบบของประเทศตนเอง เพื่อตอบโต้กับวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาที่มุ่งต่อประเด็นเป้าหมายของประเทศนั้น ๆ เพื่อปรับตัวให้เข้ากับวิถีอุตสาหกรรมได้อย่างราบรื่น ตลอดจนการทํานุบำรุงรักษาวัฒนธรรมเพื่อไม่ให้ถูกทำลายจากประเด็นที่เกิดจากการพัฒนาด้วย จนถึงศตวรรษที่ 20 ได้มีการทบทวนการเปลี่ยนแปลงนโยบายการพัฒนาประเทศของประเทศอุตสาหกรรมในทั่วโลก โดยให้ความสำคัญกับประเทศกำลังพัฒนา ให้มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจร่วมด้วย พร้อมทั้งมุ่งเน้นการพัฒนาแบบพหุนิยมเพิ่มขึ้น โดยการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาระหว่างประเทศในการแก้ปัญหาร่วมกัน ในศตวรรษที่ 21 เกิดปัญหาที่สำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนา คือเกิดวิกฤตปี ค.ศ. 2008 ของสหรัฐอเมริกา ประสบกับปัญหาวิกฤตหลายครั้ง เช่นการโจมตีการก่อการร้าย 11 กันยายน วิกฤตสินเชื่อซับไพรม์ (Subprime) และวิกฤตการณ์ทางการเงินวงเงินสินเชื่อ และฟองสบู่สังหาริมทรัพย์ของสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ ส่งผลวิกฤตทางการเงินและเศรษฐกิจที่ร้ายแรงกว่าครั้งใดนับตั้งแต่เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ ส่งผลต่อการชะลอตัวของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจทางการเมืองในตะวันตก (Nederveen Pieterse, J., 2012) สะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มของศตวรรษที่ 21 ว่าผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจของประเทศพัฒนาแล้ว ได้ส่งผลกระทบต่อประเทศกำลังพัฒนาอย่างเห็นได้ชัด ไม่ว่าจะเป็นปัญหาสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี ดังนั้นการพัฒนาสังคมในยุคศตวรรษที่ 21 เป้าหมายมุ่งเน้นไปที่ความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง และได้เกิดการพัฒนาประเทศที่เรียกว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืน” (Sustainable Development) และได้มีการพิจารณาเกี่ยวกับความกังวลด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากกระบวนการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง มากกว่าที่จะพิจารณาจากพื้นฐานทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาสังคมนั้นเกิดขึ้นมานานแล้ว โดยแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของสังคมมนุษย์นั้น อาทิเช่น แนวคิดของนักปราชญ์ชาวกรีกเพลโต (Plato) ที่ปรากฏในหนังสืออูตมรัฐ (The Republic) แนวคิดของอริสโตเติล (Aristotle) ในหนังสือการเมือง (Politics) และได้มีการปฏิวัติอุตสาหกรรม (ค.ศ. 1760 ถึง ค.ศ. 1850) นี้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว อาทิ การเปลี่ยนแปลงการใช้แรงงานจากคนและสัตว์เป็นพลังงานจากเทคโนโลยี เช่น เครื่องจักร เครื่องยนต์ต่าง ๆ แต่การพัฒนาสังคมในศตวรรษปัจจุบัน มีความจริงจังก้นมากขึ้นเนื่องจากภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 โลกมีความบอบช้ำมากจากภาวะของสงคราม ทำให้ต้องทำการปรับปรุงแก้ไขสภาพทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของประเทศตนให้กลับฟื้นคืนสู่สภาพเดิม และได้มีสหประชาชาติออกกระเปียบคู่มือเสนอต่อประเทศต่าง ๆ เพื่อนำไปพัฒนาประเทศของตนเองต่อไป

ความสัมพันธ์ระหว่างปัญหากับประเด็นการพัฒนา

การพัฒนาโดยส่วนใหญ่จะมีลักษณะที่มีเป้าหมายชัดเจน (Goal-Orientated) คือ การเชื่อมโยงกับจุดหมายปลายทางอันหนึ่งซึ่งก็คือการพัฒนาแล้ว (Developed-Ness) โดยคำว่า Development ที่เป็นกระบวนการทางเศรษฐกิจนั้นมีเป้าหมายเป็นที่ยอมรับกันคือการเพิ่มผลผลิตและการเติบโตของอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่องทางสังคม คือการกระจายรายได้อย่างเสมอภาค และดึงดูดผู้คนเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจการเงิน รัฐบาลของแต่ละประเทศจึงให้ความสำคัญต่อการแก้ปัญหาอย่างรอบด้าน และเตรียมความพร้อมที่จะปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ สำหรับประเทศไทยจากการพัฒนาประเทศในระยะที่ผ่านมาพบว่า เกิดความแตกต่างของรายได้ระหว่างกลุ่มคนรวยที่สุด และกลุ่มคนจนที่สุด โดยต่างกันมากถึง 34.9 เท่า หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า “รวยกระจุก จนกระจาย” มาอย่างยาวนาน ความแตกต่างด้านรายได้ส่งผลให้มีความแตกต่างด้านความมั่งคั่ง ด้านการศึกษา และการเข้าถึงอำนาจตามมา (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2562) การพัฒนาสังคมในสเกลใหญ่ที่ทั่วโลกมุ่งเน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี ในขณะที่เดียวกันโลกกำลังเผชิญกับปัญหาความท้าทาย ได้แก่ การพัฒนาความยากจนและความหิวโหย การปรับปรุงระบบสุขภาพ การศึกษาและความเป็นอยู่ที่ดี และความไม่เท่าเทียมกัน ทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ การเข้าถึงน้ำสะอาด สุขาภิบาลพลังงานหมุนเวียนที่ราคาไม่แพง โดยเฉพาะการบำรุงรักษาและพัฒนาเมืองและชุมชนที่ยั่งยืน (World Food Programme: WFP, 2020) และปัญหาที่ซับซ้อนใช้เวลานานในการแก้ไขที่เกิดขึ้นและยังเป็นอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ ความหิวโหย (Hunger) และความขัดแย้ง (Conflict) ที่เป็นเหตุและผลของกันและกัน กลายเป็น

วงจรอุบาทว์ (Vicious Cycle) ของการพัฒนา หรือเรียกว่าปัญหาระบบอาหาร ความขัดแย้ง และ สันติภาพ

ความสัมพันธ์ระหว่างปัญหากับประเด็นการพัฒนา จากผลกระทบของการพัฒนาสังคม ในศตวรรษที่ 21 ส่งผลกระทบต่อประเทศต่าง ๆ อันเนื่องมาจากความแตกต่างของกลุ่มทางสังคม แม้ว่าการพัฒนาสังคมจะยกระดับคุณภาพชีวิตในภาคส่วนของประชากร สถานะทางเศรษฐกิจของ เมืองในประเทศกำลังพัฒนาจะสูงขึ้น แต่มาตรฐานของการมีชีวิตอยู่ไม่ได้เกิดขึ้นและพัฒนาไป คู่ขนานกันตามโครงสร้างทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นในแต่ละภาคส่วนของสังคมจึงต้อง แสวงหาวิธีการพัฒนาการบริหารการเปลี่ยนแปลง (Changing management) การเปลี่ยนแปลง ทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดความแออัดของที่อยู่อาศัย ปัญหาการว่างงาน ความยากจน อาชญากรรม และมลพิษที่เพิ่มขึ้น และการเปลี่ยนแปลง ทางวัฒนธรรมที่นำไปสู่ความขัดแย้ง ความบาดหมาง และความโดดเดี่ยว การใช้แรงงานเด็ก และความแตกแยกของครอบครัว (Gambheera, H., 2016) ปัญหาเหล่านี้มีบทบาทสำคัญต่อการ แก้ปัญหากับประเด็นการพัฒนา

กล่าวโดยสรุป ความสัมพันธ์ระหว่างปัญหากับประเด็นพัฒนานั้นเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในทุก ๆ ประเทศกลายเป็นวงจรอุบาทว์ (Vicious Cycle) ของการพัฒนา หรือเรียกว่าปัญหาระบบอาหาร ความขัดแย้ง และสันติภาพ เป็นปัญหาที่ซับซ้อนและใช้เวลานานในการแก้ไขและยังเป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบัน

ภาพรวมของการพัฒนาเพื่่มุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในภาพรวมหรือที่รู้จักในชื่อเป้าหมายระดับโลก (Global Goals) ขององค์การสหประชาชาติ (UN) ในปี พ.ศ. 2558 ได้วางเป้าหมายในการดำเนินการให้ครอบคลุมช่วงระยะเวลาที่ต้องบรรลุภายใน 15 ปี ให้เป็นทิศทางการพัฒนาที่ทุกประเทศต้อง ดำเนินการร่วมกันให้บรรลุเป้าหมายภายในปี พ.ศ. 2573 เพื่อยุติความยากจน การปกป้อง สิ่งแวดล้อมโลก การเสริมสร้างสันติภาพและความเจริญรุ่งเรือง เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ได้มีทั้งหมด 17 เป้าหมาย (Goals)

ที่มา Department of Economic and Social Affairs Sustainable Development

17 เป้าหมายของ (SDGs) ต้องได้รับการบูรณาการ โดยตระหนักว่าการดำเนินการในด้านหนึ่งจะส่งผลกระทบต่อผลลัพธ์ในด้านอื่น ๆ และการพัฒนาจะต้องสร้างความสมดุลให้กับความยั่งยืนทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ประเทศต่าง ๆ มุ่งมั่นที่จะจัดลำดับความสำคัญในการพัฒนาเพื่อยุติความยากจน ความหิวโหย โรคเอดส์ และการไม่เลือกปฏิบัติ ความเท่าเทียมทางสังคม สิทธิเด็กและสตรี เป้าหมาย SDGs ในทุกระบิบทประกอบด้วย (United Nations (SDGs), 2015)

Goal 1 (No Poverty) ยุติความยากจนทุกรูปแบบ

Goal 2 (Zero Hunger) ยุติความหิวโหย ส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน

Goal 3 (Good Health and Well-being) สร้างหลักประกันการมีสุขภาพที่ดี

Goal 4 (Quality Education) สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

Goal 5 (Gender Equality) ความเสมอภาคระหว่างเพศ

Goal 6 (Clean Water and Sanitation) สร้างหลักประกันเรื่องน้ำและการสุขาภิบาล

Goal 7 (Affordable and Clean Energy) พลังงานสะอาดในราคาที่เอื้อถึง

Goal 8 (Decent Work and Economic Growth) ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องและการมีงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน

Goal 9 (Industry, Innovation and Infrastructure) การพัฒนาอุตสาหกรรมและเสริมสร้างนวัตกรรม สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง

Goal 10 (Reduced Inequalities) ลดความไม่เสมอภาคภายในและระหว่างประเทศ

Goal 11 (Sustainable Cities and Communities) ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานชุมชนของมนุษย์ให้มีความยั่งยืน

Goal 12 (Responsible Consumption and Production) สร้างหลักประกันให้มีการผลิตอย่างมีความรับผิดชอบและการบริโภคที่ยั่งยืน

Goal 13 (Climate Action) การดำเนินการด้านสภาพอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น

Goal 14 (Life Below Water) อนุรักษ์ทะเลและทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืน

Goal 15 (Life on Land) ปกป้อง ป่าพันธุ์ และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน หยุดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ

Goal 16 (Peace, Justice and Strong Institutions) ส่งเสริมสังคมที่สงบสุข ความยุติธรรม และสร้างสถาบันที่มีธรรมาภิบาล

Goal 17 (Partnerships for the Goals) ความร่วมมือระดับโลกสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เป็นเป้าหมายที่เน้นการพัฒนาที่ครอบคลุม มุ่งการเปลี่ยนแปลงและบูรณาการ ที่ทุกประเทศต่างมีโจทย์ที่จะต้องนำไปปฏิบัติไม่ใช่เฉพาะแค่ประเทศยากจน สำหรับการพัฒนาสังคมไปสู่ความยั่งยืน หรือการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของปัจจุบันโดยไม่กระทบต่ออนาคตของคนรุ่นหลัง กล่าวคือ ผู้คน โลก ความเจริญรุ่งเรืองสันติภาพและความร่วมมือ ทั้ง 17 เป้าหมายของ SDGs โดยสรุป คือการพัฒนาโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่มั่นคงซึ่งเอื้อต่ออุตสาหกรรมและการลดการว่างงาน การขจัดความยากจน การอำนวยความสะดวกด้านสุขภาพและการศึกษาของมนุษย์ และการป้องกันสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

มโนทัศน์ของการพัฒนาสังคม

การใช้ทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งอธิบายกระบวนการที่ซับซ้อนของการพัฒนาสังคม ทฤษฎีต่าง ๆ อาจใช้อธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้เพียงบางส่วนเท่านั้น เพราะทฤษฎีโดยทั่วไปไม่ใช่ (Truth) สังธรรม (Soames, S., 1984) แต่การศึกษาทฤษฎีสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจึงมีประโยชน์ต่อการประยุกต์และนำไปใช้ในการพัฒนาสังคม เช่น ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ (Structural-Functional Theory) ทฤษฎีวิวัฒนาการ (Evolutionary Theory) ทฤษฎีพัฒนาแบบพึ่งพา (Dependency Theory) ทฤษฎีโลกาภิวัตน์ (Globalization Theory) ทฤษฎีเครือข่ายทางสังคม (social network Theory) แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public

Participation Approach) การกลายเป็นอุตสาหกรรม (Industrialization) ทฤษฎีความทันสมัย (Modernization Theory) เป็นต้น กระบวนการที่เป็นสากลกับกระบวนการเฉพาะถิ่นและเฉพาะตัว นำพาให้ชีวิตในสังคมมีความเป็นสมัยใหม่ มีรูปแบบอันเป็นแบบสากลต่าง ๆ อาทิเช่น รัฐประชาธิปไตยสมัยใหม่ ระบบเลือกตั้งผู้แทน กระบวนการผลิตแบบอุตสาหกรรม สมัยนิยมการบริโภค ล้วนกระตุ้นให้เกิดกระแสเฉพาะท้องถิ่นและเฉพาะตัวมากขึ้น หรือฟื้นตัวให้เข้มแข็งขึ้นใหม่ของกระแสภูมิภาคนิยม การพัฒนาสังคมก็เช่นเดียวกัน การพัฒนาสังคมเป็นเรื่องที่จะทำสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อประเด็นที่พัฒนานั้นบรรลุเป้าหมาย หรือประสบผลสำเร็จในเชิงบวกเท่านั้น แต่เมื่อมีการหยุดพัฒนาหรือการไม่บรรลุไปสู่เป้าหมายการพัฒนาอื่น ๆ (แนวทางการแก้ไขปัญหามีความชัดเจน) การพัฒนาสังคมก็ถูกมองว่าเป็นทั้งจุดจบและเป็นปัญหาที่ไม่มีที่สิ้นสุดได้ สหประชาชาติ (UN) ได้วางเป้าหมายที่ต้องบรรลุภายใน 15 ปี ให้เป็นทิศทางการพัฒนาที่ทุกประเทศที่ต้องดำเนินการร่วมกันให้บรรลุเป้าหมายภายในปี พ.ศ. 2573 (The Future We Want is on-going) เพื่อยุติความยากจน การปกป้องสิ่งแวดล้อมโลก การเสริมสร้างสันติภาพและความเจริญรุ่งเรือง และการไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีความชัดเจน และเป็นประเด็นสำคัญอย่างชัดเจนที่มีผลต่อการพัฒนาในศตวรรษหน้า การปล่อยก๊าซเรือนกระจก การผลิตพลังงานจากเชื้อเพลิงฟอสซิล ความขัดแย้งตามภูมิภาคต่าง ๆ ในหลากหลายประเด็นที่กล่าวมา ทุกพื้นที่ของมิติการพัฒนาในประเด็นสำคัญ เช่น การจัดความยากจน ปัญหาการว่างงาน สิทธิเสรีภาพ การส่งเสริมความเท่าเทียม รวมถึงสภาพภูมิอากาศ การเปลี่ยนแปลงและประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืนหลายประการ เป็นปัญหาในการพัฒนาที่ไม่มีที่สิ้นสุดและต้องพัฒนาต่อไป

มโนทัศน์ของการพัฒนาสังคมที่ต้องคำนึงถึงคือ การพัฒนาต้องสามารถวัดผลได้และเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์ในการพัฒนา และควรบรรลุผลการพัฒนาในเชิงบวกได้ ประเด็นในการพัฒนาที่มีความชัดเจนและอยู่ในระดับของการพัฒนาในระดับที่สำคัญหรือวาระเร่งด่วน โดยต้องมีกระบวนการพัฒนา (Mathiason, J., 2014) คือ

1. สภาวะสุดท้ายของการพัฒนาสังคมที่ผ่านมานั้นเป็นอย่างไร การพัฒนาได้รับการตอบสนองหรือไม่ (ผลของการดำเนินการในระยะที่ผ่านมา)
2. วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เพื่อสังคมมีขอบเขตน้อยเพียงใด
3. อะไรคือประเด็นหลักที่เกิดขึ้นจากความยั่งยืนหลังจากการพัฒนาที่ผ่านมา (ประเด็นสำคัญหลัก ๆ ที่จะกล่าวถึงต่อไปคืออะไร ระยะเวลาการวางแผน (ระยะปี))
4. มีการวิจัยทางสังคมและการบูรณาการเข้ากับการวางแผนการพัฒนาเป็นอย่างไร

5. การมีส่วนร่วม องค์ประกอบทางสังคมในการวางแผน นำไปใช้กับปัญหาสำคัญที่ระบุไว้อย่างไร (เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน)
6. การประเมินผลการพัฒนา
7. จะปรับปรุงผลการพัฒนา และการเข้าถึงและการใช้ข้อมูลและการสื่อสารได้อย่างไร การพัฒนาต้องตอบสนองต่อปัญหาเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม
8. การมุ่งเน้นไปที่กลุ่มเปราะบางในการพัฒนา
9. จะกำหนดวิธีการของการพัฒนาได้ดีที่สุดอย่างไร (ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาสังคมในลักษณะที่เหมาะสม)

กล่าวโดยสรุป มโนทัศน์ของการพัฒนาสังคมจะใช้ทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งหรือแนวทางใดแนวทางหนึ่งมาใช้เป็นแม่บทในการพัฒนาไม่ได้ เพราะการพัฒนาสังคมเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและสังคมมีการเคลื่อนไหวทางสังคมไปในรูปแบบใหม่ ๆ ซึ่งแตกต่างจากการเคลื่อนไหวในรูปแบบเดิม ๆ เนื่องจากแนวความคิดของผู้คนในสังคมมีความคิดหลากหลายมาแลกเปลี่ยนความคิดกันทำให้แนวความคิดเหล่านั้นถูกพัฒนาขึ้นกลายเป็นทฤษฎีต่าง ๆ ทางสังคม แต่การใช้ทฤษฎีการพัฒนาจะมีประโยชน์ต่อเมื่อมีการนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคม

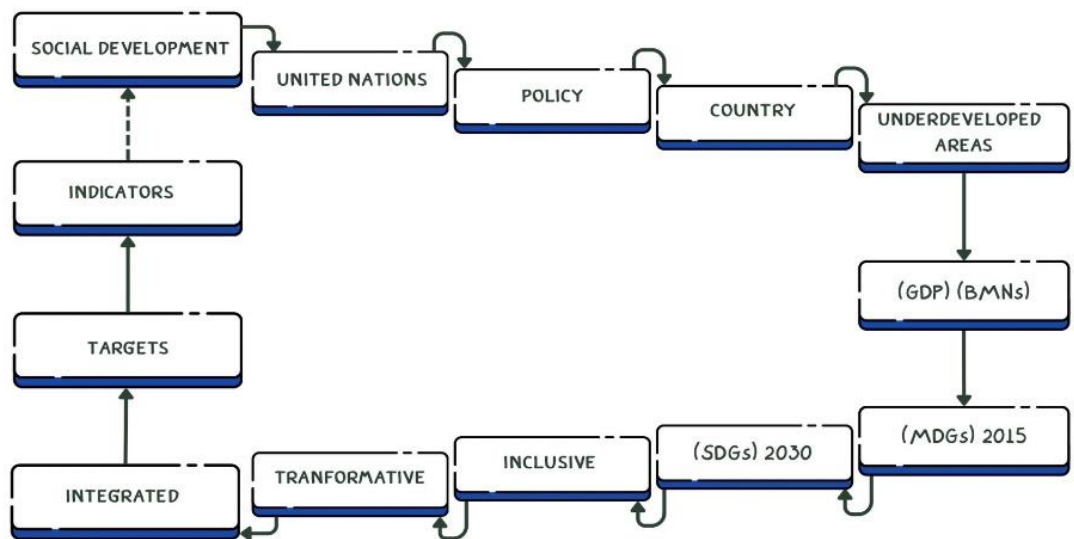
สรุปผล

กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้สังคมมีคุณภาพที่ดีขึ้น และการกระทำใด ๆ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่อโครงสร้างทางสังคม มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ภาพของการพัฒนาเป็นเพียงยาที่สร้างขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหามาช้านานนับตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 และมีความจริงจิงของการพัฒนาขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และช่วงก่อนภาวะสงครามเย็นในปี ค.ศ. 1950 ที่มีความวิตกกังวลในเรื่องของลัทธิคอมมิวนิสต์ ภาพอดีตของการพัฒนานั้นทำให้เกิดทั้งความทันสมัยและความยากจน และทั้งปัญหาต่าง ๆ ไว้อีกมากมาย เพราะการพัฒนาไม่ใช่การกระทำเพียงวันเดียวและครั้งเดียวแล้วบรรลุผล แต่ต้องมีการปฏิบัติกันอย่างต่อเนื่องซ้ำแล้วซ้ำเล่าเมื่อมีการหยุดพัฒนา ปัญหาที่จะตามมากลายเป็นวงจรที่เกิดขึ้นหมุนเวียนไม่มีที่สิ้นสุด ภายหลังได้เกิดคำว่า “ด้อยพัฒนา” ประเทศที่มีความเจริญกว่าต่างมีแผนที่กระจายความช่วยเหลือให้แก่ประเทศที่ด้อยกว่า ทั้งมีประโยชน์แอบแฝงและส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างประเทศ ตลอดจนการเสริมอิทธิพลของตนเอง วิธีของการพัฒนาที่สามารถนำพาสังคมไปสู่ผลสำเร็จได้ ต่างก็มีวิธีการหรือแนวทางที่หลากหลายที่ถูกนำเสนอเป็นเครื่องมือสำคัญ และได้นำมาใช้ในการพัฒนาสังคม มีเนื้อหาและกรอบแนวคิดรวมถึงชุดเครื่องมือใหม่ ๆ เกิดขึ้นมานำมาใช้ในการพัฒนา

สังคม ในภาพใหม่ ๆ (ปัจจุบัน) ของการปฏิบัติการพัฒนาทางสังคมจนกระทั่งปัจจุบันต่างมีจุดมุ่งหมายที่จะหาวิธีการสร้างความทันสมัยทั้งทาง ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีที่มีความซับซ้อน มีการบูรณาการแบบแผนต่าง ๆ ของสังคมให้ทันสมัย และมีองค์กรกลาง (United Nations SDGs) ออกนโยบายให้ประเทศต่าง ๆ ได้นำแผนไปปฏิบัติตาม เพื่อมุ่งเน้นไปที่ความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง และได้เกิดการพัฒนาประเทศที่เรียกว่าการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) การแสดงความกังวลด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากกระบวนการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองมากกว่าที่จะพิจารณาจากพื้นฐานทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาทำให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาสังคมที่จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา สามารถนำมาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ โดยนำเสนอเป็นภาพจำลองได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาสังคมเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน เพราะสังคมมีการเคลื่อนไหวทางสังคมไปในรูปแบบใหม่ ๆ ซึ่งแตกต่างจากการเคลื่อนไหวในรูปแบบเดิม ๆ เนื่องจากแนวความคิดของผู้คนในสังคมมีความคิดหลากหลายมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ทำให้แนวความคิดเหล่านั้นถูกพัฒนาขึ้นกลายเป็นทฤษฎีต่าง ๆ ทางสังคม แต่การใช้ทฤษฎีการพัฒนาจะมีประโยชน์ต่อเมื่อมีการนำไป

ประยุกต์ใช้ในการพัฒนา การพัฒนาสังคมเป็นเรื่องที่จะทำได้ก็ต่อเมื่อประเด็นที่พัฒนานั้น บรรลุเป้าหมาย หรือประสบผลสำเร็จในเชิงบวกเท่านั้น แต่เมื่อมีการหยุดพัฒนาหรือการไม่บรรลุ ไปสู่เป้าหมายการพัฒนาอื่น ๆ การพัฒนาสังคมก็ถูกมองว่าเป็นทั้งจุดจบและเป็นปัญหาที่ไม่มีที่ สิ้นสุดได้ เพราะฉะนั้นจึงได้มีการออกนโยบายเพื่อการพัฒนาาร่วมกันเพื่อให้หลุดพ้นจากความด้อย พัฒนา (Underdeveloped Areas) โดยสหประชาชาติ (UN) ได้มีการวางเป้าหมายการพัฒนาแห่ง สหัสวรรษ หรือ Millennium Development Goals (MDGs) ซึ่งต้องการเสริมสร้างมาตรฐานชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชน ซึ่งมีจุดแข็งอยู่ที่การนำเสนอที่กระชับเข้าใจง่าย และมีการกำหนดกรอบ ประเด็นที่ชัดเจน มีการตกลงร่วมกันถึงเป้าหมายในการพัฒนาร่วมทั้งสิ้น 8 เป้าหมาย ทุกประเทศ ต่างมีโจทย์ที่จะต้องนำไปปฏิบัติไม่ใช่เฉพาะแค่ประเทศยากจน (Universal) แต่ในขณะเดียวกันก็ เน้นการนำไปปฏิบัติและแก้ปัญหาในระดับท้องถิ่น (Locally-focused) แต่การพิจารณาและ ดำเนินการจะต้องเป็นไปอย่างบูรณาการ เห็นความเชื่อมโยง (Interlinkage) มุ่งผลลัพธ์ (Outcome-based) และให้ความสำคัญกับคนกลุ่มที่เปราะบาง (Vulnerable People) คนยากจน และคนกลุ่ม ต่าง ๆ ที่มักถูกทิ้งไว้ข้างหลัง และได้สิ้นสุดลงเมื่อปี ค.ศ. 2015 องค์การสหประชาชาติ ได้จัดทำ เป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ Sustainable Development Goals (SDGs) ทั้งหมด 17 ข้อ เพื่อมุ่งหวังจะช่วยแก้ปัญหาที่โลกกำลังเผชิญอยู่ เช่น ความยากจน ความไม่เท่าเทียม สภาวะโลกร้อน และสันติสุข ได้ตั้งเป้าหมายให้บรรลุผลภายในปี ค.ศ. 2030 โดยมีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน มิติต่าง ๆ ดังนี้ People (มิติด้านสังคม) Prosperity (มิติด้านเศรษฐกิจ) Planet (มิติด้าน สิ่งแวดล้อม) Peace (มิติด้านสันติภาพและสถาบัน) และ Partnership (มิติด้านหุ้นส่วนการพัฒนา) เป้าหมายเหล่านี้คือการเรียกร้องให้มีการดำเนินการเพื่อยุติความยากจน ปกป้องโลก และทำให้ทุก คนมีความสงบสุขและความมั่งคั่ง และต้องดำเนินนโยบายให้ครอบคลุม (Inclusive) มุ่งการ เปลี่ยนแปลง (Transformative) ในเชิงบวก และบูรณาการ (Integrated) การมีเป้าหมาย (Targets) และตัวชี้วัด (Indicators) ที่บ่งบอกถึงเป้าหมายของการพัฒนาได้อย่างชัดเจนเป็น รูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

- จามะรี เชียงทอง. (2549). *สังคมวิทยาการพัฒนา*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- จิรพันธุ์ จรัสภัทรโรจน์. (2560). ลักษณะทางประชากรและสังคมของบุคคลที่เสี่ยงต่อวงจรอุบาทว์ “โง่-จน-เจ็บ” : ข้อค้นพบจากการสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2558. *วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข*, 11(2), 195-204.

- ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2562). *ความมั่งคั่ง อำนาจ ความไม่เท่าเทียม*. ใน *สู่สังคมไทยเสมอหน้า*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.
- ยุคติ มุกดาวิจิตร และซัชชล อัจฉนาภิตติ, (2564). *มานุษยวิทยาพัฒนามนุษย์*. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ศิริไล ชยางกูร. (2019). งบประมาณรายจ่ายแผ่นดินกับการแก้ปัญหาความยากจน. *National & International Conference*, 1(10), 603-609.
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.). (2562). *ข้อเสนอ BCG in Action: The New Sustainable Growth Engine โมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ : กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- Aspalter, C. (2006). New developments in the theory of comparative social policy. *Journal of Comparative Social Welfare*, 22(1), 3-22.
- Chamber, E., (1985). *Applied Anthropology : A Practical Guide.*, Englewood Cliffs, NJ : Prentic-Hall Inc.
- Gambheera, H. (2016). Social changes in the 21st century have differentially affected the mental health scenario in the developing world. *Indian Journal of Social Psychiatry*, 32(3), 238-242.
- Hanzl, M. (2007). Information technology as a tool for public participation in urban planning: a review of experiments and potentials. *Design studies*, 28(3), 289-307.
- Kuznets, S. (1971). *Economic growth of nations: Total output and production structure*. England : Harvard University Press.
- Lönnroth, K., et al. (2010). Tuberculosis control and elimination 2010–50: cure, care, and social development. *The lancet*, 375(9728), 1814-1829.
- Mathiason, J. (2014). *Renewing Social Development in the 21st Century*. Cornell Institute for Public Affairs. New York : Cornell University Press.
- Meesapya, K. (1994). Quality of life and the basic minimum needs program in Thailand. *International Journal of Mental Health*, 23(3), 76-88.
- Nederveen Pieterse, J. (2012). Twenty-first century globalization: A new development era. *Forum for Development Studies*, 39(3), 367-385.

- Partridge, W. & Eddy, E. (1987). 1. *The Development of Applied Anthropology in America*. In E. Eddy & W. Partridge (Ed.), *Applied Anthropology in America*. New York Chichester, West Sussex : Columbia University Press.
- Soames, S. (1984). What is a Theory of Truth?. *The Journal of Philosophy*, 81(8), 411-429.
- Truman, H. S. (1949). *Text of the Speech in Department of State Bulletin*. Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/Point_Four_Program
- United Nations (SDGs). (2015). *17 SDGs*. Retrieved from <https://sdgs.un.org/goals>
- World Food Programme: WFP. (2020). *2020 - World Food Programme Overview*. Retrieved from <https://www.wfp.org/publications/2020-world-food-programme-overview>